Sinopfbd, 2026; 11(1): 76-88 https://doi.org/10.33484/sinopfbd.1784382

Sinop Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi
Sinop Uni J Nat Sci

E-ISSN: 2564-7873

https://dergipark.org.tr/tr/pub/sinopfbd

Gürpınar (İstanbul) Su Ürünleri Hali'nde 2020–2024 Yılları Arasında İşlem Gören Türlerin Değerlendirilmesi

Abdülkadir ÜNAL[1], Naciye ERDOĞAN SAĞLAM[2] ve Serap SAMSUN[2]

How to cite: Ünal, A., Erdoğan Sağlam, N., & Samsun, S. (2026). Gürpınar (İstanbul) Su Ürünleri Hali'nde 2020–2024 yılları arasında işlem gören türlerin değerlendirilmesi. *Sinop Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, 11*(1), 76-88. https://doi.org/10.33484/sinopfbd.1784382

Open Access

Araştırma Makalesi

Sorumlu Yazar
Naciye ERDOĞAN SAĞLAM
nerdogan@odu.edu.tr

Yazarlara ait ORCID
A.Ü: 0000-0002-0973-3169
N.E.S: 0000-0003-3259-0175
S.S: 0000-0001-6094-6226

Geliş Tarihi: 15.05.2025
Kabul Tarihi: 26.12.2025

Özet

Bu çalışmada, 2020-2024 yılları arasında Gürpınar (İstanbul) Su Ürünleri Hali'nde pazarlanan ürünlerin yıllık miktarları ve tür çeşitliliği rapor edilmiştir. Belirtilen yıllarda hale gelen toplam ürünlerin %90'ı avcılık, %10'u ise yetiştiricilik yoluyla elde edilmiş olup, bugüne kadar kaydedilen en yüksek günlük işlem hacmi 1080 ton olarak belirlenmiştir. Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde pazarlanan balıkların satış miktarları açısından en önemlilerini; hamsi, istavrit, lüfer, palamut, mezgit, berlam ve tekir balıkları oluşturmaktadır. 2024 yılı hamsi, mezgit ve karides türlerinde, halin Türkiye üretimindeki oranı sırasıyla %9.11, %29.50 ve %14.30 olarak belirlenmiştir. Çalışma sonuçları Gürpınar Su Ürünleri Hali'nin hem çeşit hem de miktar bakımından, ülke genelindeki üreticiler ve avcılar için önemli bir pazar konumunda olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Su ürünleri hali, üretim, İstanbul

Evaluation of the Species Traded at the Gürpınar (Istanbul) Wholesale Fish Market between 2020 and 2024

[1]İstanbul Büyükşehir Belediyesi Gürpınar Su ürünleri Hali, Beylikdüzü, İstanbul, Türkiye

[2]Ordu Üniversitesi, Fatsa Deniz Bilimleri Fakültesi, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Bölümü, Fatsa, Ordu, Türkiye

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Abstract

This study reports the annual quantities and species diversity of products marketed at the Gürpınar (Istanbul) Wholesale Fish Market between 2020 and 2024. During the specified years, 90% of the total products supplied through capture fisheries (90%) and aquaculture (10%), and the highest daily transaction volume recorded to date was 1080 tons of seafood. Anchovy, horse mackerel, bluefish, bonito, whiting, hake, and red mullet were identified as the most commercially significant species marketed at Gürpınar Fish Market in terms of sales volume. In 2024, the ratio of anchovy, whiting, and shrimp species in Türkiye's production was determined as 9.11%, 29.50%, and 14.30%, respectively. The results of the study resulted that Gürpınar Fish Market plays a key role in seafood marketing for both fishers and aquaculture producers across Türkiye in terms of both variety and quantity.

Keywords: Seafood market, production, Istanbul

Giriş

Besin kaynağına kolay erişim aracı olarak başlayan balıkçılık, insan nüfusunun artması ve balığa duyulan gereksinim ile zamanla meslek haline dönüşmüştür [1]. Türkiye, bulunduğu coğrafi bölgede

sahip olduğu deniz, akarsu ve göl gibi zengin sucul habitatları ve Ekvator ile Kuzey Kutbu arasında her iki bölgeye de yaklaşık eşit mesafede ve eski dünya kıtalarının kesişim bölgesinde yer alması nedeniyle su ürünleri açısından önemli bir konumdadır [2]. Türkiye, yaklaşık 26 milyon hektarlık sucul alanı ve zengin içsu kaynakları ile, önemli bir avcılık ve kültür balıkçılığı potansiyeline sahiptir [3-4]. 2024 yılında 933 bin 194 ton olarak gerçekleşen su ürünleri üretiminin 356 bin 70 tonu avcılık, 577 bin 124 tonu yetiştiricilik yoluyla elde edilmiştir. Avcılık üretiminin %91'i (322 bin 463 ton) denizlerden, %9'u (33 bin 607 ton) ise içsulardan sağlanmıştır [5]. Su ürünleri pazarlamasının başlıca sorunları arasında yetersiz tüketim düzeyi, talep yapısının dengesizliği, aşırı avcılık, yetersiz soğuk zincir ağı ve denetimlerin amacına ulaşamaması gibi nedenler yer almaktadır [6]. Kentleşmenin hızla arttığı ve gıda güvenliği sorununun giderek daha fazla önem kazandığı günümüz dünyasında, su ürünleri tedarik zincirinin sürdürülebilir, düzenli ve kayıt altına alınmış bir şekilde işletilmesi hem ekonomik hem de toplumsal açıdan stratejik bir gereklilik hâline gelmiştir. Özellikle büyükşehirlerde yaşayan milyonlarca insanın taze, sağlıklı ve güvenilir gıdaya erişimi açısından balık hallerinin yeri kritik önemdedir [7]. Yalnızca Türkiye'nin değil, dünyanın en büyük kentleri arasında sayılan İstanbul, yoğun nüfusunun gıda ihtiyacını karşılamada diğer toptancı halleri yanında, doğal olarak Türkiye'nin ve Avrupa'nın en büyük balık halini de bünyesinde bulundurmaktadır [8]. Balık halleri, su ürünlerinin toptan satışının gerçekleştiği temel pazarlama merkezleri olup; bu yapıların fiziksel ve ekonomik koşulları, avcılık ve yetiştiricilik yoluyla elde edilen ürünlerin etkin biçimde değerlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır [9]. Çeşitli yerleşkelerde konumlanmış olan İstanbul Su Ürünleri Hali, 1983 yılından itibaren hizmet verdiği Kumkapı'dan 2015 yılında Beylikdüzü/Gürpınar'da inşa edilen ve Avrupa'nın en büyük ve en donanımlı balık hali olacak şekilde tasarlanmış olan bir komplekse taşınmıştır [10]. Bu çalışmada, Gürpınar (İstanbul) Su Ürünleri Hali'nde 2020-2024 yıllarında işlem gören su ürünleri listelenmiş, en çok pazarlanan türlerin Türkiye üretimi ile karşılaştırılmasının yapılması amaçlanmıştır. Bu çalışmanın düzenli aralıklarla tekrarlanması ve elde edilen verilerin diğer su ürünleri halleri verileri ile karşılaştırılarak analiz edilmesi, sektördeki gelişmelerin takibi açısından fayda sağlayacaktır.

Materyal ve Metot

Çalışma Sahası

Bu çalışma, İstanbul İli'nin batısında yer alan Beylikdüzü İlçesi sınırları içerisinde bulunan ve Marmara Denizi kıyısında konumlanan Gürpınar semtinde yer alan İstanbul Büyükşehir Belediyesi Su Ürünleri Hali'nde yürütülmüştür (Şekil 1).

Materyal

Bu çalışmanın materyalini, İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Gürpınar Su Ürünleri Hali'inin işletmecisi olan İsyön A.Ş. (İstanbul Yönetim Yenileme A.Ş.)'nin 2020-2024 yıllarına ait istatistik kayıtlarından elde edilen, Gürpınar Su Ürünleri Haline avcılık ve yetiştiricilik yoluyla gelen su ürünlerinin fiyat ve miktar verileri oluşturmaktadır.

Doğrusal Trend Analizi

Halde işlem gören bazı ürünlerin üretim miktarlarının eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla doğrusal trend analizi uygulanmıştır [11].

Şekil 1. *Beylikdüzü sınırları içerisindeki Gürpınar Su Ürünleri Hali (Google Earth)*

Veri Analizi

Çalışmada elde edilen verilerin, mutlak ve oransal hesaplamaları Microsoft Excel 2016'da yapılmış, tablo ve şekillerle gösterilmiştir.

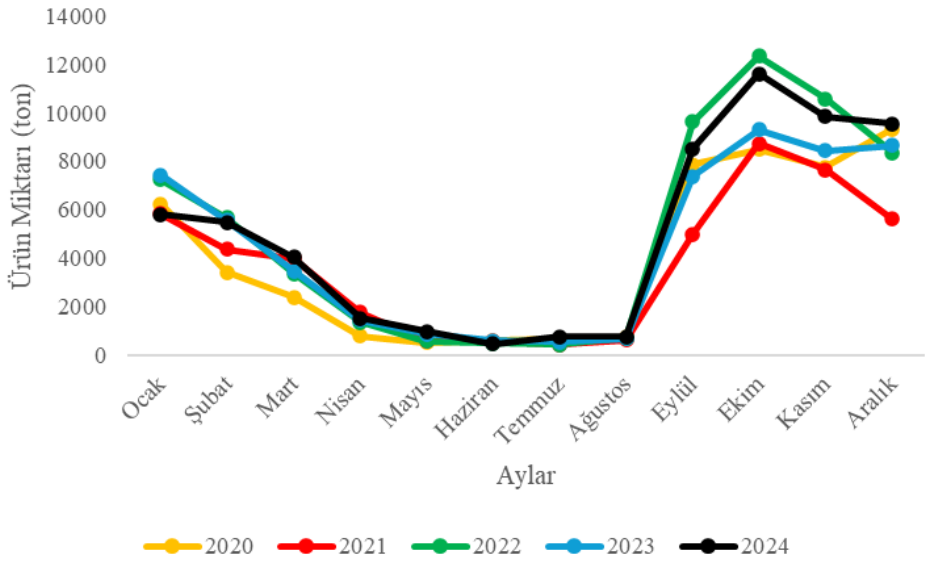
Bulgular

Halin Pazardaki İşlem Hacmi

Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde 01 Ocak 2020-31 Aralık 2024 tarihleri arasında gelen toplam ürün miktarının (268 bin 139 ton), %90'ı avcılık (242 bin 11 ton), %10'u ise yetiştiricilik (26 bin 128 ton) yoluyla elde edilen ürünlerden oluşmaktadır. Ürünlerin aylık miktarları ve yıllar arasındaki yüzdesel değişimleri Tablo 1 ve Şekil 2'de gösterilmiştir. Gürpınar Su Ürünleri Hali'nin, bugüne kadar en yüksek günlük işlem hacmi 1080 ton su ürünü olarak gerçekleşmiştir.

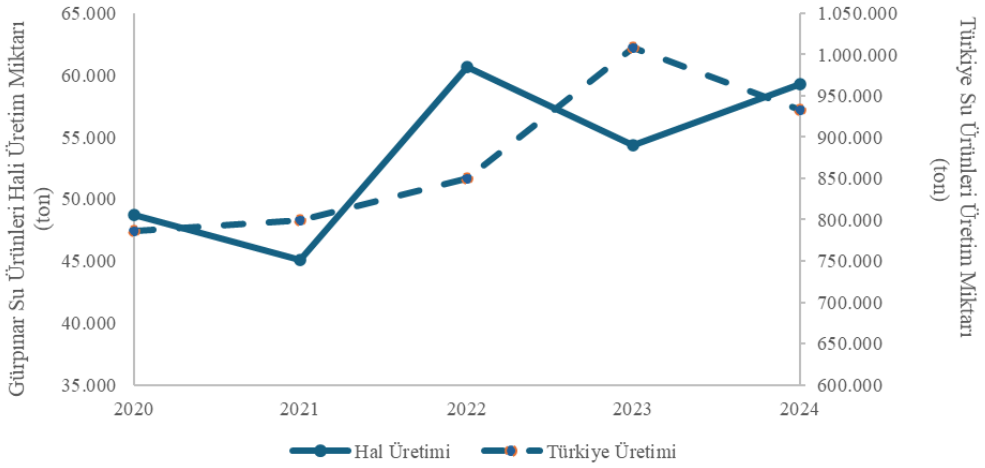
Tablo 1. *Gürpınar Su Ürünleri Hali'ne gelen ürünlerin aylık miktarları (ton)*

Aylar	2020		2021		2022		2023		2024	
	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%	Miktar	%
Ocak	6232.095	31.96	5831.814	-6.42	7253.233	24.37	7422.728	2.34	5793.325	-21.95
Şubat	3412.901	4.4	4372.341	28.11	5666.883	29.61	5555.559	-1.96	5477.243	-1.41
Mart	2393.456	-19.79	3976.879	66.16	3357.973	-15.56	3477.534	3.56	4046.802	16.37
Nisan	775.264	-51.28	1742.812	124.8	1344.400	-22.86	1443.364	7.36	1508.651	4.52
Mayıs	499.244	-17.39	554.595	11.09	554.951	0.06	862.100	55.35	961.759	11.56
Haziran	574.425	50.67	568.750	-0.99	483.646	-14.96	577.063	19.32	464.319	-19.54
Temmuz	648.119	4.86	412.512	-36.35	431.235	4.54	543.987	26.15	738.275	35.72
Ağustos	735.741	28.25	620.916	-15.61	694.669	11.88	666.547	-4.05	763.656	14.57
Eylül	7871.814	67.62	4979.310	-36.75	9622.292	93.25	7366.837	-23.44	8520.940	15.67
Ekim	8493.360	33.74	8750.540	3.03	12342.388	41.05	9309.044	-24.58	11612.409	24.74
Kasım	7766.831	34.48	7655.787	-1.43	10597.203	38.42	8431.468	-20.44	9849.952	16.82
Aralık	9332.980	111	5616.179	-39.82	8355.906	48.78	8662.680	3.67	9559.356	10.35
Toplam	**48736.230**		**45082.435**		**60704.779**		**54318.911**		**59296.687**	

Şekil 2. *Gürpınar Su Ürünleri Hali'ne gelen su ürünlerinin aylık miktarlarının değişimi*

2020–2024 yılları arasında Gürpınar Su Ürünleri Hali'ne gelen toplam miktarı ile Türkiye toplam su ürünleri üretiminin [5] karşılaştırması Şekil 3'te verilmiştir. Bu dönem zarfında elde edilen toplam üretimin %6.20'lik (2020), %5.64'lük (2021), %7.14'lük (2022), %5.39'luk (2023) ve %3.14'lük (2024) kısmı Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde işlem görmüştür.

Şekil 3. *Türkiye su ürünleri üretim miktarı ve Gürpınar Su Ürünleri Hali üretim miktarı*

Hale Gelen Su Ürünlerinin Miktarları

2020–2024 yılları arasında işlem gören su ürünleri türleri 79 balık (%98.07), 13 kabuklu (%1.65) ve 4 yumuşakçadan (%0.28) oluşmakta olup, türlerin yaklaşık olarak yıllık miktarları Tablo 2'te verilmiştir. Hamsi, 2020–2024 yılları arasında her yıl en fazla getirilen tür konumunu büyük ölçüde korumuş, özellikle 2023 yılında 25836.052 ton ile beş yıllık sürecin en yüksek değerine ulaşmıştır. Yetiştiricilik kaynaklı türler olan levrek ve çipura, pazara yüksek miktarlarda sunulmuştur. 2024 yılı itibarıyla levrek miktarı 2815.537 ton, çipura ise 1900.492 ton olarak gerçekleşmiştir. Kabuklu su ürünleri, miktar açısından yıl bazında dalgalı bir seyir izlemiş olup, beş yıllık dönemde kabuklu ürünler içinde en çok getirilen türdür. Böcek, pavurya ve tarak gibi daha düşük miktarlarda getirilen türlerde ise genellikle azalma eğilimi gözlenmiştir. Özellikle tarak, 2022 yılında 2.601 ton iken 2024 yılında yalnızca 0.043

ton'a kadar düşmüştür. Hale getirilen yumuşakçalardan, ahtapot miktarı 2020 yılında 10.686 ton, 2022 yılında ise 23.332 ton olarak kaydedilmiştir.

Tablo 2. *Gürpınar Su Ürünleri Hali'ne gelen ürünlerin yıllık miktarları (ton)*

Türler	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Ahtapot [+] *(Octopus vulgaris)*	10.686	20.551	23.332	20.122	12.380
Akya *(Lichia amia)*	4.829	3.467	5.147	8.918	8.516
Alabalık *(Oncorhynchus mykiss)*	218.976	311.851	202.980	235.633	112.203
Barbunya [~] *(Mullus barbatus)*	85.947	70.665	868.67	93.900	76.026
Böcek [+] *(Palinurus elephas)*	1.632	1.345	1.869	1.178	0.621
Bülbüliye [*] (*Loligo vulgaris*)	33.520	52.990	113.379	102.343	83.632
Çaça (*Sprattus sprattus*)	1.980	6.084	16.110	1.125	146.220
Çapak (*Abramis brama*)	103.494	99.479	87.490	59.235	31.884
Çipura (*Sparus aurata)*	1672.131	2428.834	1482.746	2509.519	1900.492
Deniz Alası *(Salmo labrax)*	5.580	3.493	0.549	0.555	-
Deniz Çipurası (*Sparus aurata)*	1.679	1.746	4.990	5.474	5.030
Deniz Levreği *(Dicentrarchus labrax)*	16.990	23.224	27.103	59.750	53.045
Dil [+] (*Solea solea)*	48.229	59.283	81.043	95.249	79.828
Dülger [~] (*Zeus faber)*	6.209	12.183	15.222	18.582	17.199
Eşkina *(Sciaena umbra)*	0.962	2.602	2.384	3.016	2.806
Fener [*] *(Lophius piscatorius)*	105.681	185.883	147.451	191.974	165.091
Gelincik *(Gaidropsarus mediterraneus)*	17.340	22.775	53.946	73.432	52.110
Göçmen [*] *(Micromesistius poutassou)*	72.715	63.555	174.845	132.676	68.310
Granyöz *(Argyrosomus regius)*	192.685	232.078	174.390	218.174	220.692
Gümüş *(Atherina hepsetus)*	23.550	33.700	10.435	4.928	15.706
Hamsi [+] *(Engraulis encrasicolus)*	15928.683	15040.299	16548.641	25836.052	13983.559
Hani (*Serranus hepatus*)	0.020	0.230	0.248	0.533	0.901
Iskarmoz *(Sphyraena sphyraena)*	0.030	0.930	0.362	0.558	0.135
Istakoz [+] *(Homarus gammarus)*	0.625	0.880	2.598	3.021	2.783
İskorpit (*Scorpaena porcus*)	32.928	34.769	45.371	61.295	48.356
İspari (İsparoz) *(Diplodus annularis)*	7.460	3.990	6.099	5.387	4.866
İstavrit [*] *(Trachurus spp)*	4746.452	7025.824	6828.946	7305.387	9381.825
İstiridye *(Ostrea edulis)*	1.560	2.475	4.897	9.109	3.365
İthal Lagos [+] *(Epinephelus aeneus)*	4.419	2.196	9.602	21.561	17.525
İzmarit *(Spicara smaris)*	8.130	16.120	42.025	22.237	16.927
Kalamar [+] (*Loligo vulgaris)*	26.489	33.650	30.079	53.671	108.495
Kalkan [+] *(Scophthalmus maximus)*	48.755	79.339	65.331	115.982	146.355
Karagöz *(Diplodus vulgaris)*	3.459	6.349	12.222	13.034	10.616
Pembe Karides[-+] *(Parapenaeus longirostris)*	1161.143	1012.843	717.999	723.439	629.434
Kaya Balığı *(Neogobius melanostomus)*	0.129	0.190	0.923	3.882	4.483
Kayış *(Ophidion barbatum)*	1.180	1.920	2.265	2.294	0.856
Kefal *(Mugil cephalus)*	222.170	245.460	259.305	328.630	297.376
Kerevit [*] *(Astacus leptodactylus)*	3.086	4.709	5.673	6.725	7.281
Kılıç *(Xiphias gladius)*	5.953	9.131	8.477	6.495	7.266
Kırlangıç *(Chelidonichthys lucerna)*	5.773	9.762	10.531	12.043	16.680
Kolyoz *(Scomber colias)*	491.820	496.410	834.488	579.585	395.145
Köpek Balığı (*Mustelus mustelus)*	0.563	0.066	0.276	0.365	0.182
Kupes (*Boops boops*)	137.400	157.350	179.024	179.010	115.424

Tablo 2 devamı…

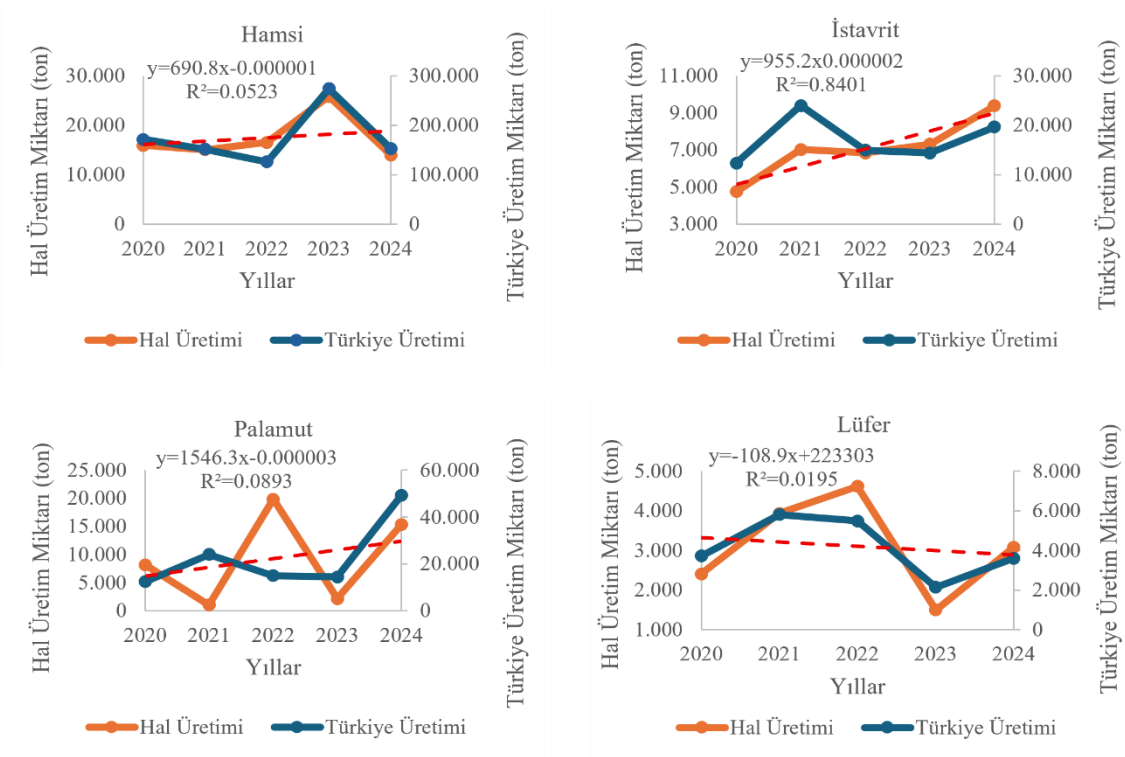
Türler	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**
Lambuka *(Coryphaena hippurus*)	0.023	-	-	0.214	0.190
Lapin *(Labrus mixtus)*	-	0.005	0.258	0.230	0.035
Levrek (*Dicentrarchus labrax*)	1895.909	1855.247	1199.292	1866.705	2815.537
Lipsöz (*Scorpaena scrofa*)	3.054	3.386	6.147	7.427	6.281
Lüfer * *(Pomatomus saltatrix)*	2418.058	3959.798	4643.646	1522.349	3100.719
Mazak (*Chelidonichthys lastoviza)*	10.120	18.315	34.548	40.257	31.694
Melanurya (*Oblada melanura*)	0.016	0.277	0.165	0.271	0.155
Mercan ~ (*Pagellus spp*)	16.880	34.228	57.633	106.931	101.060
Mezgit + (*Merlangius merlangus)*	4519.250	4148.928	1950.005	2605.801	2570.585
Mığrı *(Conger conger*)	0.049	0.003	0.121	0.014	0.036
Mırlan * (*Merluccius merluccius)*	526.645	497.890	670.562	606.219	421.510
Mırmır (*Lithognathus mormyrus*)	8.472	7.168	8.628	6.286	8.624
Minekop *(Umbrina cirrosa)*	2.480	4.817	10.166	11.161	11.501
Orkinos * *(Thunnus thynnus)*	16.535	14.351	5.748	4.929	7.678
Öksüz *(Trigla lyra)*	0.885	0.820	9.402	6.308	9.527
Palamut -* *(Sarda sarda)*	8311.598	1074.626	19899.767	3209.862	15541.759
Panga + *(Pangasius hypophthalmus)*	5.768	10.372	6.314	10.735	36.099
Pavurya (*Eriphia verrucosa*)	6.897	6.309	4.627	3.513	3.755
Pisi *(Platichthys flesus*)	1.302	1.245	2.206	1.410	1.073
Ringa *(Clupea harengus)*	13.760	23.950	17.490	34.420	28.230
Sardalya (*Sardina pilchardus*)	1220.866	540.236	627.825	1266.041	1523.182
Sarıağız *(Argyrosomus regius)*	0.408	0.260	0.521	0.016	1.795
Sarpa *(Sarpa salpa)*	12.900	11.740	10.722	14.147	13.574
Sazan *(Cyprinus carpio)*	51.718	59.883	100.866	94.135	102.851
Seyit + *(Pollachius virens)*	0.115	0.818	0.923	0.452	0.540
Sinarit *(Dentex dentex)*	0.947	1.057	2.551	3.971	3.859
Somon *(Salmo salar)*	910.496	1173.638	520.928	1010.973	1601.631
Sudak *(Sander lucioperca)*	12.562	12.373	10.996	9.318	6.335
Sübye *(Sepia officinalis)*	1.771	1.577	3.913	4.285	3.131
Tarak *(Pecten spp.)*	0.934	1.184	2.601	0.552	0.043
Tekir * (*Mullus surmuletus*)	1038.177	1388.077	827.170	942.650	1626.244
Tirsi *(Alosa fallax)*	343.660	212	304.382	181.603	293.108
Tombik *(Auxis rochei)*	340.779	642.345	404.046	369.469	293.559
Turna *(Esox lucius)*	0.945	0.328	0.148	0.674	0.030
Uskumru~ *(Scomber scombrus)*	1150.868	1445.849	900.933	1102.474	747.526
Yayın *(Silurus glanis)*	2.014	3.029	1.656	0.754	1.778
Yengeç *(Eriphia verrucosa)*	5.510	9.541	15.770	16.315	8.466
Yılan balığı *(Anguilla anguilla)*	0.215	1.454	2.808	1.490	1.338
Zargana *(Belone belone)*	81.381	80.563	84.500	85.518	77.976
Diğer Ürünler	335.119	6.330	17.533	29.679	33.729

* Donmuş ürünler dahildir. ~ İthal ürünler dahildir. + Donmuş ve ithal ürünler dahildir. - Ürün o yıl başka ürün içinde değerlendirildiği için miktar girilmemiştir

Bazı Su Ürünleri Açısından Halin Türkiye Üretimi ile Karşılaştırılması ve Trend Analizleri

Pelajik Deniz Balıkları

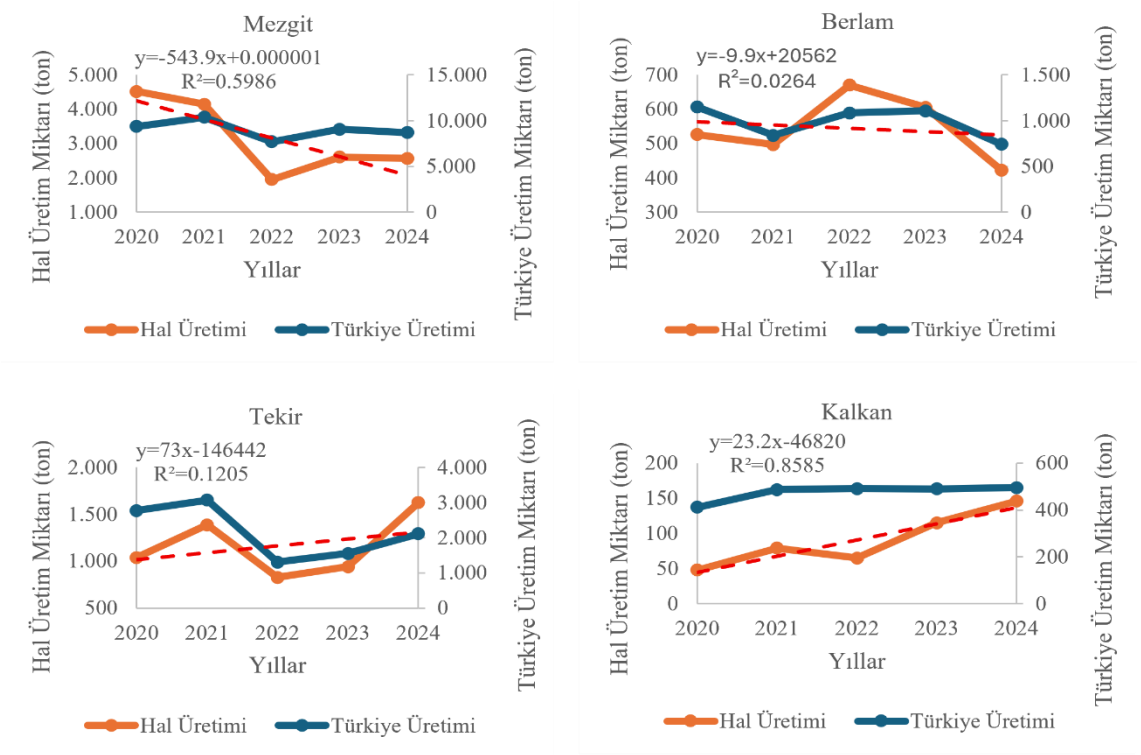
İncelenen periyotlarda Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde işlem gören 4 önemli pelajik türe uygulanan regresyon modellerine göre hamsi, istavrit ve palamut üretim miktarlarında artış trendi hâkim olduğu belirlenmiştir. Ayrıca palamut hariç diğer türlerde halin üretim miktarı Türkiye'nin üretim miktarı ile paralellik göstermektedir (Şekil 4).

Şekil 4. *Bazı pelajik türlere ait 2020-2024 yılları üretim miktarları ve doğrusal trendler*

Demersal Deniz Balıkları

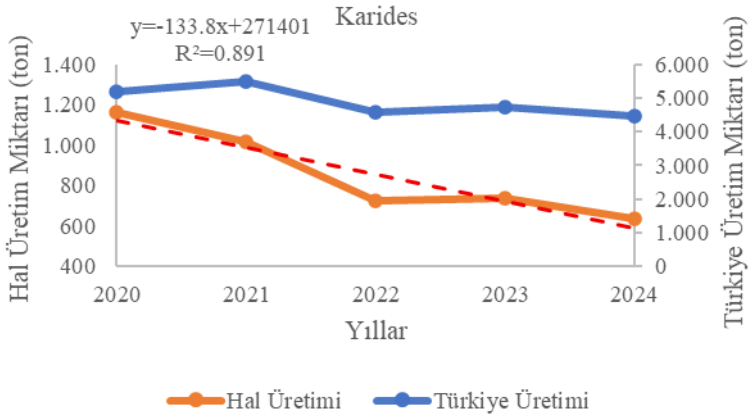
İncelenen periyotlarda Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde işlem gören 4 önemli demersal türe uygulanan regresyon modellerine göre mezgit ve berlam üretim miktarlarında düşüş, tekir ve kalkan balıklarında ise artış eğiliminin hâkim olduğu belirlenmiştir. Ayrıca halin üretim miktarı çoğunlukla Türkiye'nin üretim miktarı ile paralellik göstermektedir (Şekil 5).

Şekil 5. *Bazı demersal türlere ait 2020-2024 yılları üretim miktarları ve linear trendler*

Kabuklu Su Ürünleri

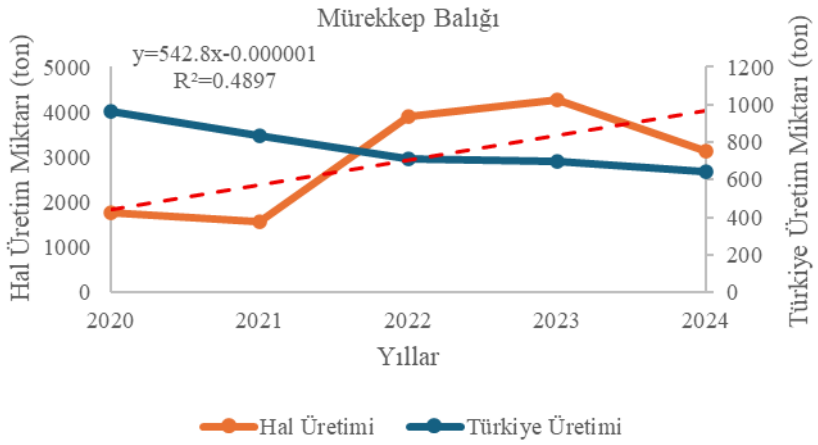
İncelenen periyotlarda Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde işlem gören karides türlerine uygulanan regresyon modellerine göre üretim miktarlarında düşüş trendinin hâkim olduğu belirlenmiştir. Halin üretim miktarı Türkiye'nin üretim miktarı ile paralellik göstermektedir (Şekil 6).

Şekil 6. *Karides türlerine ait 2020-2024 yılları üretim miktarları ve linear trend*

Yumuşakçalar

İncelenen periyotlarda Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde işlem gören mürekkep balığına uygulanan regresyon modeline göre üretim miktarlarında artış trendinin hâkim olduğu belirlenmiştir. Halin üretim miktarı Türkiye'nin üretim miktarı ile paralellik göstermemektedir (Şekil 7).

Şekil 7. *Mürekkep balığına ait 2020-2024 yılları üretim miktarları ve doğrusal trend*

Bazı Su Ürünlerine Ait Fiyat Eğilimleri ve Artış Oranları

2020 ile 2024 yıllarında Gürpınar Su Ürünleri Hali'ne gelen bazı ürünlerin yıllar itibarı ile fiyat değişimleri Tablo 3'te verilmiştir. Fiyat eğilimlerindeki değişiklikler ekonomik dalgalanmalar ve üretim maliyetleri ile ilişkilendirilebilir.

Tablo 3. *Gürpınar Su Ürünleri Hali'ne gelen bazı ürünlerin yıllık ortalama fiyatları (kg/TL) ve artış oranları (%)*

Türler	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**	**2024**	**Fiyat Farkı (2020-2024)**	**Artış Oranı (2020-2024)**
Ahtapot [+] *(Octopus vulgaris)*	37.21	64.50	96.34	140.05	180.43	143.22	384.9
Alabalık *(Oncorhynchus mykiss)*	17.18	21.40	38.40	60.34	105.20	88.02	512.34
Barbunya [~] *(Mullus barbatus)*	45.39	63.70	141.85	279.81	510.84	465.45	1025.45
Böcek [+] *(Palinurus elephas)*	228.74	456.50	843.93	972.07	1.540.50	1311.76	573.47
Çaça *(Sprattus sprattus)*	-	3.10	3.71	11.67	13.96	-	-
Çipura *(Sparus aurata)*	24.56	31.70	66.41	98.37	194.58	170.02	692.26
Deniz Çipurası *(Sparus aurata)*	61.37	60.80	154.64	224.11	300.77	239.4	390.09
Deniz Levreği *(Dicentrarchus labrax)*	86.52	92.60	17.22	406.06	601.95	515.43	595.74
Erkek Karides [+] *(Metapenaeus monoceros)*	31.86	61.00	106.65	142.96	167.41	135.55	425.46
Hamsi [+] *(Engraulis encrasicolus)*	15.14	16.30	15.25	25.79	68.00	52.86	349.14
Istakoz [+] (*Homarus gammarus*)	280.95	488.60	936.33	966.48	1648.76	1367.81	486.85
İstavrit [*] *(Trachurus spp)*	19.19	17.50	22.66	37.61	46.87	27.68	144.24
İstiridye *(Ostrea edulis)*	1250	11.20	32.20	46.78	68.81	56.31	450.48
Kalamar [+] (*Loligo vulgaris*)	56.65	75.90	129.73	167.93	177.27	120.62	212.92
Kalkan [+] *(Scophthalmus maximus)*	126.69	161.80	361.71	458.56	724.59	597.9	471.94
Kefal *(Mugil cephalus)*	6.94	9.70	14.66	22.47	36.23	29.29	422.05
Kerevit [*] (*Astacus leptodactylus*)	23.05	19.30	46.01	96.55	110.93	87.88	381.26

Türler	2020	2021	2022	2023	2024	Fiyat Farkı (2020-2024)	Artış Oranı (2020-2024)
Kırmızı Karides [+] *(Aristaeomorpha foliacea)*	9.40	13.30	27.27	39.66	38.18	28.78	306.17
Köpek Balığı *(Mustelus mustelus)*	3.16	8.00	40.00	39.18	67.14	63.98	2024.68
Lüfer [*] *(Pomatomus saltatrix)*	40.14	42.40	49.58	111.27	198.23	158.09	393.85
Mezgit [+] *(Merlangius merlangus)*	10.13	11.90	17.11	32.87	57.39	47.26	466.54
Orkinos [*] *(Thunnus thynnus)*	12.39	23.30	19.00	34.04	82.91	70.52	569.17
Palamut [*] *(Sarda sarda)*	16.30	39.90	29.21	47.15	88.53	72.23	443.13
Pembe Karides [- +] *(Parapenaeus longirostris)*	-	-	31.85	50.47	98.18	-	-
Sardalya (*Sardina pilchardus*)	7.51	11.00	18.40	20.95	32.88	25.37	337.82
Sazan *(Cyprinus carpio)*	12.46	14.70	30.92	42.48	80.57	68.11	546.63
Somon *(Salmo salar)*	28.90	32.20	69.42	96.45	126.93	98.03	339.2
Sinarit *(Dentex dentex)*	107.69	133.70	376.86	478.03	1.023.23	915.54	850.16
Tekir [*] *(Mullus surmuletus)*	24.32	31.20	43.77	82.79	115.63	91.31	375.45
Tırsi *(Alosa fallax)*	4.80	7.00	10.56	17.44	20.94	16.14	336.25
Uskumru *(Scomber scombrus)*	28.37	22.90	44.61	78.33	117.43	89.06	313,92
Yengeç *(Eriphia verrucosa)*	14.68	16.50	41.35	61.48	116.94	102.26	696.59
Zargana *(Belone belone)*	20.37	24.80	28.71	52.17	66.15	45.78	224.74

* Donmuş ürünler dahildir.~ İthal ürünler dahildir.+ Donmuş ve ithal ürünler dahildir.- Ürün o yıl başka ürün içinde değerlendirildiği için miktar girilmemiştir

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada, Türkiye'nin en büyük su ürünleri halinde en çok işlem gören türlerin miktarları analiz edilmiş ve bazı türlerin fiyat değişimleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular, Gürpınar Su Ürünleri Hali'nin hem yerel hem de ulusal düzeyde su ürünleri pazarlamasında merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. Tolon ve ark., [12], Türkiye su ürünleri avcılığının %73'ünün gerçekleştirildiği Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Trabzon, Samsun ve Ordu balık hallerinin işlem hacminin, bölgedeki toplam su ürünleri üretiminin %5.51'ini oluşturduğunu bildirmiştir. Aynı çalışmada Balık hallerinin kapasitelerinin yetersizliği nedeniyle avcılığın büyük bir bölümünün doğrudan İstanbul, Kocaeli, Bursa ve Ankara balık hallerine gönderildiği ifade edilse de balık hallerinin kuruluş kapasitelerinin yarısını bile kullanmadığı belirtilmiştir. Türkiye'nin su ürünleri miktarının avcılık olarak önemli bir miktarı Gürpınar Su Ürünleri Hali'nden satışa sunulmaktadır. 2020-2024 yılları arasında yıllık 60 bin 700 tonlara çıktığı, son 5 yıla bakıldığında ortalama 53 bin 600 ton olduğu tespit edilmiştir. Halin üretim miktarı bu periyot süresince küçük dalgalanmalarla birlikte artan oranda devam etmiştir. İstanbul'da, su ürünleri perakende balık satış işletmelerinde yapılan çalışmada, avcılığın pandemiden olumsuz etkilenmesi nedeniyle katılımcı işletmelerin %13'ü pandemi döneminde ürün tedarikinde sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir [13]. En düşük üretim miktarının gözlendiği 2020-2021 yıllarının COVID-19 pandemisinin etkili olduğu döneme denk geldiği ve bu dönemdeki kapanmalara bağlı olarak avcılık faaliyetlerinde yaşanan düşüşün Türkiye su ürünleri üretim miktarlarını etkilediği düşünülebilir. Gürpınar Su Ürünleri Hali, söz konusu beş yıllık dönemde Türkiye'deki toplam su ürünleri üretiminin

ortalama %5.50'sini oluşturmaktadır. Ürün miktarlarının özellikle Eylül, Ekim, Kasım ve Aralık aylarında miktarların belirgin şekilde arttığı, Nisan, Mayıs, Haziran ve Temmuz aylarında miktarların belirgin şekilde düştüğü gözlemlenmiştir. Bu durum, balıkçılığın sezonluk bir faaliyet olmasıyla ilişkilendirilebilir; çünkü Türkiye'de deniz balıkçılığı sezonu Karadeniz ve Marmara'da 1 Eylül'de başlayıp 15 Nisan tarihine kadar sürmektedir. Beş yıllık dönem içinde en yüksek aylık miktar 2022 yılı Ekim ayında gerçekleşmiş olup, bu artışın, o yılki av sezonunun verimli geçmesi veya balık stoklarının artması gibi etkenlerle bağlantılı olabileceği değerlendirilmektedir. İstanbul Balık Hali'nde 1996–1997 yılları arasında yapılan çalışmada 73 türün işlem gördüğü belirtilmiş ve her iki yıl için bin tonun üzerinde pazarlanan balıkları sırasıyla %49 ve %56 hamsi, %17 ve %13 istavrit, %10 ve %10 palamut, %10 ve %8 mezgit, %8 ve %10 sardalya, %6 ve %7 lüfer olarak bildirilmiştir [14]. İstanbul Balık Hali'nde 1998-2007 yılları arasında yürütülen çalışmada hamsi, istavrit ve lüfer türlerinde önemli bir değişim gözlemlenmediği, mezgit ve tekir türlerinde belirgin oransal artışlar yaşandığı ve özellikle palamut ile levrek ve çipura balıklarında ise dikkat çekici düzeyde bir artış meydana geldiği bildirilmiştir [9]. İzmir Balık Hali'nde 2007–2011 yılları arasında pazarlanan balık miktarının yıllık ortalamasının yaklaşık kırk bin ton olduğu, en çok satışı yapılan türlerin %43 hamsi, %15.1 istavrit, %11.3 kültür çipura ve levrek, %5.2 lüfer, %5.1 mezgit, %3.5 palamut şeklinde sıralandığı belirtilmiştir [15]. Türkiye'nin yapısal ve hacim olarak en büyük balık hali olan Gürpınar balık hali; içsu, deniz ve yetiştiricilik olarak su ürünleri pazarında önemli yer teşkil etmektedir. Mevcut çalışmada Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde 2020-2024 yılları arasında, hamsi, palamut, istavrit, mezgit, lüfer, çipura ve levrek en çok satışı gerçekleştirilen önemli türlerdir. Çalışmada bazı balık türlerine uygulanan trend analizi sonuçlarına göre; peljik türlerde, hamsi, istavrit ve palamut; demersal türlerde, tekir ve kalkan; yumuşakçalarda mürekkep balığı üretim miktarlarında artış trendinin; kabuklu su ürünlerinden karides türlerinin üretim miktarlarında ise azalış trendinin hâkim olduğu belirlenmiştir. Önceki çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiş; balık hallerinde en fazla pazarlanan türlerin pelajik kökenli balıklar olduğu belirlenmiştir [9, 14]. Bu çalışma da en çok satışı yapılan türlerin denizel avcılık kökenli pelajik balıklar olduğu anlaşılmıştır. Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde işlem gören su ürünlerinin kg fiyatları incelendiğinde, genel olarak tüm türlerde belirgin ve önemli artışlar olduğu tespit edilmiştir. Özellikle piyasa talebinin yüksek olduğu ve arzın sınırlı kaldığı ve lüks tüketim sınıfında değerlendirilen bazı deniz ürünlerinde fiyatlarda dikkat çekici yükselişler yaşanmıştır. Böcek ve ıstakoz gibi değerli su ürünlerinin kilogram fiyatları 2024 yılında sırasıyla 1540.50 TL ve 1648.76 TL'ye ulaşarak ciddi ekonomik değer kazanmıştır. Bu ürünlerin özellikle ihracat potansiyeli yüksek ve restoran/horeca sektöründe rağbet gören ürünler olması, fiyatlarındaki artışı açıklayan temel etkenler arasında yer almaktadır. Hamsi, istavrit, palamut ve sardalya gibi tüketimi yaygın olan pelajik türlerde fiyat seviyeleri görece daha düşük kalmıştır. Ancak bu türlerde de yıllar içinde kademeli artışlar meydana gelmiş ve piyasa koşullarından etkilendikleri görülmüştür. Diğer taraftan, barbunya, kalkan, lüfer ve sinarit gibi türlerde de kayda değer fiyat artışları görülmüştür. Fiyatlardaki bu yükseliş, arz-talep dengesindeki değişimler, üretim miktarlarındaki dalgalanmalar ve ekonomik koşullardaki gelişmelerle ilişkilendirilebilir. Fiyat artış oranları genellikle çift haneli ve bazı durumlarda üç haneli seviyelere ulaşmıştır. Köpek balığı fiyatı 3.16 TL/kg'den 67.14 TL/kg'ye çıkarak %2024.68 gibi yüksek bir artış göstermiştir. Benzer şekilde barbunya %1025.45, sinarit %850.16, böcek %573.47 ve alabalık %512.34 gibi yüksek oranlarda fiyat artışları yaşanmıştır. Kaya balığı gibi bazı türlerin fiyatlarında düşüşler görülmüştür. Bu da piyasa dinamiklerindeki farklılıklara işaret etmektedir. Levrek ve çipura gibi çiftlik üretimi yapılan balıklarda da dikkat çeken fiyat artışları yaşanmıştır. Bu durum, yem, enerji ve bakım maliyetlerindeki yükselişlerin, çiftlik balıkçılığı ürünlerine doğrudan yansıdığını göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, 2020-2024 döneminde su ürünlerinin kg fiyatları önemli oranda yükselmiş olup, bu durum, Gürpınar Su Ürünleri Hali'nin ekonomik öneminin ve sektör içindeki ağırlığının giderek arttığını göstermektedir. Ayrıca, söz konusu veriler, piyasadaki arz-talep yapısının ve ekonomik faktörlerin fiyatları doğrudan

etkilediğini ve su ürünleri halinin ekonomik rolünün giderek güçlendiğini de ortaya koymaktadır. Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde satışı yapılan türler irdelendiğinde, yetiştiricilik kaynaklı türlerin satış miktarlarında yıllar içinde bir artış gözlense de hâlen denizel avcılık kökenli türlerin gerek iç su, gerekse yetiştiricilik kökenli su ürünlerine kıyasla daha fazla satışa sunulduğu açıkça görülmektedir. Tüm dünyada, yetiştiricilik kökenli üretimin toplam istihsal içindeki payının giderek arttığı; ülkemizde de benzer bir eğilimin mevcut olduğu, önceki çalışmalarda ortaya konmuştur [3, 16]. Çalışmamız sonucunda elde edilen bulgular da bu yönüyle literatürdeki benzer çalışmalarla örtüşmektedir. Gürpınar Su Ürünleri Hali'ne 2021 yılında gelen toplam ürün miktarının en düşük olduğu dönem (yaklaşık 45000 ton) olmasına rağmen hem ithal uskumru hem de ithal somon miktarlarında 2020–2024 dönemi içindeki en yüksek seviyeler kaydedilmiştir. Bu durum, toplam arzın düştüğü dönemlerde ithal ürünlerin pazardaki eksikliği telafi edici bir işlev üstlendiğini açıkça ortaya koymaktadır. Nitekim 2021 yılında ithal su ürünlerinin toplam hal tonajı içindeki oranı yaklaşık %3.7'ye ulaşarak analiz edilen dönem içinde zirve yapmıştır; bu oran, diğer yıllarda genellikle %1.5-2.5 aralığında seyretmiştir. Dolayısıyla, ithalat yalnızca dış tedarik değil, aynı zamanda arz sürekliliğinin korunmasına yönelik stratejik bir araç olarak görülmektedir.

Sonuç

İstanbul'daki nüfus artışına bağlı olarak su ürünlerinin gıda ve protein kaynağı olarak önemi artmış, balıkçılık teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak avcılığın artması, bu alandaki pazar dinamiklerini güçlü tutmuştur. Bu çalışmada, Gürpınar Su Ürünleri Hali'nde satışı yapılan türlerin miktar açısından yıllık ve aylık bazda değişimi ile fiyatlarındaki yıllık değişim incelenmiştir. Elde edilen verilerin Türkiye genel su ürünleri istatistikleriyle uyumlu olduğu görülmüş, bu durum Gürpınar Su Ürünleri Hali'nin hem çeşit hem de miktar açısından ülke genelinde su ürünleri üreticileri ve avcıları için ana pazar konumunda olduğunu ortaya koymuştur.

Beyanlar

Teşekkür: Bu çalışma Ordu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği Anabilim Dalı "Gürpınar (İstanbul) Su Ürünleri Hali: Mevcut Durum ve Veri Analizi" başlıklı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir

Fon/Finansman Bilgileri: Herhangi bir kurum veya kuruluş tarafından desteklenmemiştir.

Etik Kurul Onayı ve İzinler: Çalışma, etik kurul izni veya herhangi bir özel izin gerektirmemektedir.

Çıkar çatışmaları/Çatışan Çıkarlar: Herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yazar(lar)ın Katkısı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı: Yazarlar, bu makalenin yazımı, veri analizi, tablo oluşturma veya şekil hazırlama süreçlerinde hiçbir yapay zeka (AI) veya yapay zeka destekli araç kullanılmadığını beyan etmişlerdir.

Kaynaklar

[1] Ulusal, M. (2016). *2009-2013 yılları arasındaki Trabzon Balık Hali kayıtlarının incelenmesi*. (Tez no. 418541) [Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi].

[2] Timur, M., & Doğan, U. K. (2000). Dünden bugüne İstanbul Balık Hali ve Marmara hamsisi. https://www.researchgate.net/publication/279526380_Dunden_bugune_ıstanbul_balık_halı_ve_marmara_hamsısı (Erişim tarihi: 15.05.2025).

[3] Yeşilayer, N., Goren H., & Kaymak I. (2013). Mevcut durum ve destekleme politikaları bakış açısından, Türkiye ve Avrupa Birliği su ürünleri yetiştiriciliğinin karşılaştırılması. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, *3*, 59-75. https://izlik.org/JA63ZS76LJ

[4] FAO. (2025). Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği ülke profilleri. https://www.fao.org/fishery/en/facp/TUR?lang=en (Erişim tarihi:11.05.2025).

[5] TÜİK. (2024). Su ürünleri istatistikleri. Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara

[6] Güngör, G., Özen, S. Ş., & Güngör, H. (2007). Marmara Denizi balıkçılığının sosyo-ekonomik yapısı ve deniz ürünleri pazarlaması: Tekirdağ ili sahil şeridi örneği. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*. *4*(3), 311-325.

[7] FAO. (2022). The state of world fisheries and aquaculture. Food and Agriculture Organization, Rome.

[8] Erdoğan Sağlam, N., Akyol, O., & Ceyhan, T. (2008). İstanbul Balık Hali'nde 1998–2007 yılları arasında işlem gören türler üzerine bir değerlendirme. *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, *25*(2), 169-172. https://izlik.org/JA59ER23RB

[9] Emiroğlu, D., Tolon M. T., Günay D., & Özden O. (2017). Türkiye'de işlem hacmi yüksek balık hallerinin durum değerlendirmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, *23*(1), 111-121. https://doi.org/10.24181/tarekoder.325633

[10] Mol, S., & Kahraman, A. E. (2019, Eylül 24-26). *Kumkapı'dan Gürpınar'a: İstanbul Su Ürünleri Hali.* [Sempozyum sunumu]. 20. Ulusal Su Ürünleri Sempozyumu, Mersin, Türkiye.

[11] Şahinler, S. (2000). En küçük kareler yöntemi ile doğrusal regresyon modeli oluşturmanın temel prensipleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, *5*, 57-73. https://izlik.org/JA46DR38HY

[12] Tolon, M. T, Günay, D., Özden, O., Sayğı, H., & İşgören-Emiroğlu, D. (2015). Karadeniz Bölgesi'nde toptan balık hallerinin yapısal ve pazarlama durumu. *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, *32*(4), 197-204. https://doi.org/10.12714/egejfas.2015.32.4.04

[13] Çabuk, C., Uzmanoğlu, M. S., & Kayhan, F. E. (2025). Parakende balık satış işletmelerinin yapısı. *Türk Tarım-Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, *13*(5), 1092-1098. https://doi.org/10.24925/turjaf.v13i5.1092-1098.6928

[14] Timur, M., & Doğan, K. (1999). İstanbul Balık Hali ve halde pazarlanan su ürünleri. *Su Ürünleri Dergisi*, *16*(1-2), 1-17.

[15] Yıldırım, B. R., & Akyol, O. (2013). İstanbul Balık Hali'nin fiziki koşulları ve pazarlanan türler (2007-2011). *Ege Journal of Fisheries and Aquatic Sciences*, *30*(1), 25-29. http://dx.doi.org/10.12714/egejfas.2013.30.1.05

[16] Doğan, K. (2003). Ülkemizin akuakültür potansiyeli ve pazar durumu. *Deniz ve Balıkçılık Aylık Sektörel İhtisas Dergisi*, *2*, 1-11.